

Bilgi ekonomisi, ağ ekonomisi, enformasyon tasarımı ve yönetimi, iletişim tasarımı, tasarım yönetimi konularında uzman Dr. Özgür Uçkan iletişim olmadan sosyal hareketin de olamayacağını söylüyor. Dünya tarihinde de devrimlerin iletişim sonucu olduğunu, bugün ise sadece iletişim araçlarının değiştiğini belirten Dr. Uçkan ile sosyal medya, toplum ve demokrasi üzerine söyleşi yaptık.

Sosyal medyanın siyasi etkisi ile ilgili başarılı veya başarısız örnekler var, bu tepkiler neden farklı?

- Bence sosyal medya ya da internetin kendisinin zaten merkezi olmayan yapısından dolayı sunduğu bazı imkanlar var, anonimlik bunlardan bir tanesi. Evet, bunun başarılı ve başarısız örnekleri var, mesela İran başarısız bir örnek. Tunus, Suriye daha farklı bir örnek. Bu biraz da İran'daki iktidarın gücü ile Tunus'daki iktidarın gücü arasındaki farktan kaynaklanıyor. Dolayısıyla bunu tek bir şema olarak kullanmak imkânsız. Bu durum daha çok koşullara ve duruma göre değişebiliyor; daha çok da iktidara bağlı. Ama yeterli ivme sağlandığında bunun karşısında durabilecek herhangi bir iktidar da yok. Unutmamak lazım ki, Arap Baharı sırasında sosyal medyanın insanları sokağa çıkarmada rolü olmuştur. Ama devrim sosyal medyada yapılmadı. Bir kere iletişim olmadan sosyal hareket olamaz. Dünya tarihinde de devrimler hep iletişim sonucu oldu. Bugün sadece iletişim araçları değişti.

Yeterli ivme derken, neyi kast ediyorsunuz?

- Yeterli dinamizm, kritik kitle etkisi olmalı. Mesela Tunus'da olup biten kritik kitle etkisinin aşılmasıdır. Yoksa 2007'de çok daha kanlı bir isyan olmuştu, ama aynı başarıya ulaşmamıştı. Kritik kitle etkisinin de aşılmasında sosyal medyanın çok güçlü bir rolü oldu. 2007'de Tunus'da 250 bin Facebook kullanıcısı vardı. 2011'de 2.5 milyon kullanıcısı oldu ki, Tunus'un toplam nüfusu 10 milyon. Yani çeyrek milyon Facebook kullanıcısı var şu an. Kısacası, şimdi sosyal medya sayesinde insanlar daha bilgili ve daha sorgulayıcı, bu da iktidarlara şeffaf olmaya, açıklama yapmaya zorluyor.

Yani aynı Wikileaks'in "biz hükümetleri açarız" sloganı gibi. Ama Wikileaks sızdırmalarına susan toplum da var; örneğin Türkiye.

- Bu sadece iktidara değil, halklara ve kültüre de bağlı. Biz daha suskun bir kültüre sahibiz. Türkiye; Tunus ya da Mısır değil. Onlar daha isyankâr ve bu yalnızca yıllardır biriktirilen haksızlıktan kaynaklanmıyor. Öyleyse Türkiye daha ne kadar biriktirecek ki, daha biriktirilecek ne olabilir ki? Biz aslında bu sızdırmalardan önce de o kadar çok şeyle karşı karşıya geldik ki hiçbirimiz yüzleşmedik. Kültürel paradigma dönüşümü yaşanması lazım. Bu da çok daha yavaş bir süreç.

BİZ TÜRKLER BAYILIRIZ KOMPLO TEORİSİNE

Arap Baharı, farklı şekilde yansıdı Arap ülkelerine. Rüzgarın teğet geçtiği ülkeler de oldu. Tunus ve Mısır bir başka devrim

yaşadı, Libya ve Suriye bir başka. "Amerika'nın parmağı var" diyenler de oldu.

- Arap Baharı ile ilgili birçok komplo teorisi var. Tunus'u çok yakından tanıyorum. Bir kere Amerika'nın umrunda değil Tunus. Tunuslular'ın da Amerika umrunda değil. Bu arada başka araştırmalar var. Mesela dünyada üç ülke komplo teorisine en çok yaklaşım gösteriyor. Birincisi Amerika, ikincisi Türkiye, üçüncüsü Pakistan. Biz Türkler bayılırız komplo teorisine. Bir yerlerde bir şey olursa o kadar ezilmiş, köle zihniyeti içindeki birinin hakikaten bir şey yapabileceğine inanmıyor ve altında bir şeyler saklandığını uyduruyor. Bu çok tehlikeli bir duygu, çünkü bizi ataletle sürükler. Tunus'da sokağa çıkan insanın umrunda değil, "kim onu kullanıyor" sorusu. Bir kere zaten berbat bir durumda ve sokağa çıkmak için çok sebepleri var. Biz bu kadar basit şeyi göremiyoruz.

Bu yıl Libya ne 'İnternetin Düşmanları', ne de 'Gözetlenen Ülkeler' sırasında yok.

- Rejim değişikliği sonrası Libya interneti açtı, ama bundan sonra nasıl olacak bilinmiyor. Şu an devlet sistemi çökmüş durumda onun için sansür yok. Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü yerine ben olsam, bu raporda Libya'yı 'Gözetleme' listesine alırdım. Mesela Tunus'da internet sansürü konusunda çok ciddi bir ilerleme var. Ama bu sansür ortadan kalktı anlamına gelmiyor, hâlâ hassasiyetler var ve bunlarla ilgili sansür var. Mısır'da da sansür var, ama bugüne kadar tartışılmıyordu, artık mümkün. Bu iki

SOSYAL MEDYADA SESİMİZE KAVUŞMAK DEMOKRASİ ANLAMINA GELMEZ

Sabina JAFAROVA

Khas yeni medya yüksek lisans öğrencisi

Fotoğraf: Ali Rıza ESİN

ülkede bu konuda ilerleme var. Ama ne Libya'yı ne de zaten Suriye'yi Arap Baharı içinde görmüyorum. Bu tabii ki, Muammer Kaddafi'nin veya Beşar Esad'ın iyi biri olduğu anlamına gelmiyor. Sadece Suriye ve Libya Arap Baharı rüzgarını akıllıca kullanabildi. Libya'da olup bitenler bir halk hareketi değildi. Bu bir kabile hareketi idi. Dış müdahale olmasa Libya'da devrim bu boyutta olmayacaktı. Diğerleri için aynı şey söylenemez. Tam tersi iktidarı korumak için bir dış müdahale vardı, yıkmak için değil. O yüzden "Amerika'nın parmağı var" söylentisi çok komik geliyor bazen.

E-POLİS DEVLETİ KURULABİLİR

Sosyal medyanın demokrasi getirme gücüne inananlar var. Bu ne kadar mümkün?

- Söz veriyor, ses veriyor. Ben artık yazılarımı bir yerde bastırmak için izin beklemiyorum. Bir sürü mecra var ki, orada paylaşıyorum. Demokrasi getirmiyor tabii ki. Demokrasinin koşullarından biri olan fikir özgürlüğüne katkı sağlıyor. Ama ben bu demokrasiyi insanları kışkırtıp başkalarını öldürtmek için de kullanabilirim. Benim sesime kavuşmam demokrasi anlamına gelmez.

Sosyal medyanın gücünden iktidar da yararlanırsa, her iki taraf aynı silahtı kullanıyor olacak. O zaman ne değişecek?

- Güvenilir olmaz. İktidar olduğunu anladığın zaman şüphe edersin. Tabii ki, dikkatli olmalıyız. İnternet hepimizi denetlemek, gözetlemek

için kullanılabilir, e-polis devleti kurulabilir. Mesela, Hüsnü Mübarek devleti öyleydi. Amerika bile e-polis devleti. Zaten demokratik iktidar diye bir şey yok. Bir halk, iktidarını kendisine karşı sınırlandırabiliyorsa ona "demokrasi" denilir.

Ama, Barack Obama'ya inanıyorlar.

- O biraz Amerika'da mümkün. O Amerika'nın kendi özel etnografik özelliklerinden kaynaklanıyor muhtemelen. Bizde asla olmaz. Bu çok sağlıklı bir şey aslında. İktidara güvenilir mi? Ben mesela hayatta güvenmem. Bu bakımdan sosyal medyada tehlikesizliğini korumak açısından alternatifin her zaman olmalı. Mesela Twitter'ın alternatifi www.identi.ca merkezinde oturanlar seni bilmiyor. Wikileaks tarzı gelen bilgiler merkezde oturanlara ulaşmıyor. Çok gerekirse o tip alternatifler kullanılabilir. Facebook'un buna benzer alternatifi de Diaspora, o da kendisi tutmuyor veriyi. Doğrudan şifreli gidiyor.

Sosyal medya gücünün bir sınırı var mı?

- Şimdi sosyal medyanın sınırlandırılması teknik olarak mümkün. Aslında şu anda İran'ın yapmaya çalıştığı şey interneti içine kapatmaktır. Yani intranet yaratmak istiyor. Bakalım başarılı olabilecek mi? O zaman tabii ki sosyal medya hiç bir işe yapamaz, çünkü mevcut olmaz. Ama hâlâ işe yarayabilir. Bu durumda dışarıdaki sosyal medya, İran'daki bu duruma karşı baskıyı arttırabilir. Yani bu bir yükselen savaş mantığı gibi bir şey. Mesela internetin kesilemeyeceğini düşünüyorduk. Hüsnü Mübarek kesti. Bundan sonra neler denetlenecek göreceğiz.

